

آیا کپی‌رایت اسلامی است؟

مقاله از به‌انقلابی

اولین قسمت بحث به شناخت ارتباط کپی‌رایت و اسلام از نظر دوستان بر خواهد گشت. دوستان می‌گویند چون اسلام حق‌الناس دارد و کپی‌رایت حق تولیدکننده را حفظ می‌کند پس کپی‌رایت اسلامی است. تفکر بالا دو ایراد دارد:

۱- هدف کپی‌رایت رعایت حق‌الناس است. که من در اینجا می‌خواهم ثابت کنم که کپی‌رایت از بین برنده‌ی حق‌الله است نه ضامن حق‌الناس.

۲- کپی‌رایت حق تولیدکننده را حفظ می‌کند. که من شدیداً مخالف این ادعا هستم ولی در این تاپیک به آن نخواهم پرداخت.

برای اثبات حرف خود ابتدا باید ثابت کنم که کپی‌رایت هیچ ربطی به حق مردم ندارد بلکه ضامن حقوق کسانی است که حق خداوند را از مردم سلب کرده‌اند.

در نقل قول‌های زیر از قرآن شواهدی خواهم آورد که مالک دانش و حقوق معنوی اثر هیچگاه افراد نیستند که بخواهیم از آن بوسیله‌ی کپی‌رایت دفاع کنیم. بلکه مالک دانش خداوند است. در صورت اثبات مالکیت خدا بر دانش، کپی‌رایت حافظ حقوق خدا خواهد بود نعوذبالله؟ یا کپی‌رایت از بین برنده‌ی حق خداوند نسبت به دانش خواهد بود. در ادامه خواهم گفت که خداوند به عنوان مالک دانش چه حقی بر گردن افرادی که آن را به امانت می‌گیرند قرار داده است.

ابتدا آیاتی که نشان‌دهنده‌ی مالکیت خداوند بر دانش است:

قُلْ آمِنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا ۚ إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ
لِلَّذِّقَانِ سُجَّدًا

بگو: «خواه به آن ایمان بیاورید، و خواه ایمان نیاورید، کسانی که پیش از آن به آنها دانش داده شده، هنگامی که بر آنان خوانده می‌شود، سجده‌کنان به خاک می‌افتند.

قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِ إِلَّا تَبَايَعْتُمَا بِتَأْوِيلِهِ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَكُمَا ۚ ذَلِكُمْ مِمَّا
عَلَّمْنِي رَبِّي ۚ إِنِّي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ

(یوسف) گفت: «پیش از آنکه جیره غذایی شما فرارسد، شما را از تعبیر خوابتان آگاه خواهم ساخت. این، از دانشی است که پروردگارم به من آموخته است. من آیین قومی را که به خدا ایمان ندارند، و به سرای دیگر

کافرند، ترک گفتیم!

وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَابْلَغْنَ أَجْلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ۚ وَلَا تُفْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِنَعْتَدُوا ۗ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ ۚ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا ۚ وَادْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهِ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

و هنگامی که زنان را طلاق دادید، و به آخرین روزهای «عده» رسیدند، یا به طرز صحیحی آنها را نگاه دارید، و یا به طرز پسندیده‌ای آنها را رها سازید! و هیچ‌گاه به خاطر زیان رساندن و تعدی کردن، آنها را نگاه ندارید! و کسی که چنین کند، به خویشتن ستم کرده است. آیات خدا را به استهزا نگیرید! و به یاد بیاورید نعمت خدا را بر خود، و کتاب آسمانی و علم و دانشی که بر شما نازل کرده، و شما را با آن، پند می‌دهد! و از خدا بپرهیزید! و بدانید خداوند از هر چیزی آگاه است!

هَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُودُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْقُلُوبَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ

سپس به فرمان خدا، آنها سپاه دشمن را به هزیمت واداشتند. و «داوود»، «جالوت» را کشت؛ و خداوند، حکومت و دانش را به او بخشید؛ و از آنچه می‌خواست به او تعلیم داد. و اگر خداوند، بعضی از مردم را به وسیله بعضی دیگر دفع نمی‌کرد، زمین را فساد فرامی‌گرفت، ولی خداوند نسبت به جهانیان، لطف و احسان دارد.

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ ۗ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ

دانش و حکمت را به هر کس بخواهد می‌دهد؛ و به هر کس دانش داده شود، خیر فراوانی داده شده است. و جز خردمندان، متذکر نمی‌گردند.

وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ

و به او، کتاب و دانش و تورات و انجیل، می‌آموزد

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ

لَمَّا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنَنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرْتَهُ ۚ قَالَ فَرَزْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَلِكُمْ إِصْرِي ۗ قَالُوا أَفَرَزْنَا ۗ
قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ

و هنگامی را که خداوند، از پیامبران (و پیروان آنها)، پیمان مؤکد گرفت، که هرگاه کتاب و دانش به شما دادم، سپس پیامبری به سوی شما آمد که آنچه را با شماست تصدیق می‌کند، به او ایمان بیاورید و او را یاری کنید! سپس (خداوند) به آنها گفت: «آیا به این موضوع، اقرار دارید؟ و بر آن، پیمان مؤکد بستید؟» گفتند: «آری» اقرار داریم!» (خداوند به آنها) گفت: «پس گواه باشید! و من نیز با شما از گواهانم.

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ ۗ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا

و از تو درباره «روح» سؤال می‌کنند، بگو: «روح از فرمان پروردگار من است؛ و جز اندکی از دانش، به شما داده نشده است!»

فَفَرَزْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ

پس هنگامی که از شما ترسیدم فرار کردم؛ و پروردگارم به من حکمت و دانش بخشید، و مرا از پیامبران قرار داد!

رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ

پروردگارا! به من علم و دانش ببخش، و مرا به صالحان ملحق کن!

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا ۗ وَقَالَ الْخَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَىٰ كَثِيرٍ مِنْ عِبَادِهِ
الْمُؤْمِنِينَ

و ما به داوود و سلیمان، دانشی عظیم دادیم؛ و آنان گفتند: «ستایش از آن خداوندی است که ما را بر بسیاری از بندگان مؤمنش برتری بخشید.

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۗ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

و هنگامی که (موسی) نیرومند و کامل شد، حکمت و دانش به او دادیم؛ و این گونه نیکوکاران را جزا می‌دهیم!

شَدَدْنَا مُلْكَهُ وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَضَّلَ الْخِطَابِ

و حکومت او را استحکام بخشیدیم، (هم) دانش به او دادیم و (هم) داوری عادلانه!

قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَأُبَلِّغُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ وَلَكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ

گفت: «علم تنها نزد خداست (و او می داند چه زمانی شما را مجازات کند)؛ من آنچه را به آن فرستاده شده‌ام به شما می‌رسانم، (وظیفه من همین است!) ولی شما را قومی می‌بینم که پیوسته در نادانی هستید!

آیات فوق بوسیله‌ی نرم‌افزار انوار گردآوری شده است. و مقیاس کوچکی از ادله‌ی مالکیت خداوند بر دانش است. همگی موید آن است که از نظر اسلام مالک دانش خداوند است.

در ادامه می‌خواهم تا بر سر نحوه‌ی استفاده از دانش و حقوقی که خداوند برای انسان‌ها مقرر کرده صحبت کنم: دو منظر برای این موضوع وجود دارد:

۱- دستورات خداوند درباره‌ی هر آنچه به انسان داده است، چیست؟

۲- مستقیماً درباره‌ی نحوه‌ی برخورد با دانش خداوند متعال چه دستوری داده است.

در مورد قسمت اول تعدادی اندک از بشمار آیه‌ی مربوط به نحوه‌ی استفاده‌ی انسان از آنچه خداوند به او داده است را می‌آورم:

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

(پرهیزکاران) کسانی هستند که به غیب ایمان می‌آورند؛ و نماز را برپا می‌دارند؛ و از تمام نعمتها و مواهبی که به آنان روزی داده‌ایم، انفاق می‌کنند.

وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

و در راه خدا، انفاق کنید! و خود را به دست خود، به هلاکت نیفکنید! و نیکی کنید! که خداوند، نیکوکاران را دوست می‌دارد.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمْ يَوْمٌ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةَ وَلَا شَفَاعَةً وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از آنچه به شما روزی داده‌ایم، انفاق کنید! پیش از آنکه روزی فرارسد که در آن، نه خرید و فروش است، و نه دوستی، و نه شفاعت؛ و کافران، خود ستمگرند.

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ

سُبُلَّةٌ مِّائَةٌ حَبَّتْهُ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

کسانی که اموال خود را در راه خدا انفاق می کنند، همانند بذری هستند که هفت خوشه برویاند؛ که در هر خوشه، یکصد دانه باشد؛ و خداوند آن را برای هر کس بخواهد، دو یا چند برابر می کند؛ و خدا وسیع، و داناست.

خداوند در آیات بالا و مشابهاً آن که برای پرهیز از حجیم شدن مطلب از آوردنشان خودداری کردم، به انسان درباره‌ی نحوه‌ی استفاده از آنچه به او داده است، فرامینی و توصیه‌هایی دارد. از جمله:

- ۱- خداوند، انسان را نسبت به آنچه به انسان داده به انفاق دعوت می کند.
- ۲- در صورت انفاق نکردن هلاکت انسان را به دست خود انسان به او گوشزد می کند.
- ۳- در صورت رعایت انفاق وعده‌ی چندین برابر شدن آنچه داشته است را به او می دهد.

شبهت این آیات با دنیای آزاد و انحصاری امروز ما و آنچه در همین انجمن‌ها سعی در گسترش آن داریم به عهده‌ی خود شما است. درباره‌ی قسمت دوم یعنی دستور مستقیم در مورد دانش هم من یک آیه از قرآن بیشتر پیدا نکردم که همین آیه گواهی آشکار برای ما است، اما حدیث بسیار است در مورد چگونگی برخورد با دانش در کلام امامان معصوم:

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَبُئْسَ مَا يَشْتَرُونَ

و (به خاطر بیاورید) هنگامی را که خدا، از کسانی که کتاب (آسمانی) به آنها داده شده، پیمان گرفت که حتماً آن را برای مردم آشکار سازید و کتمان نکنید! ولی آنها، آن را پشت سر افکندند؛ و به بهای کمی فروختند؛ و چه بد متاعی می خرند!؟

از این دلیل محکم‌تر برای رد حرف کسانی که انحصار دانش و حمایت قانونی از کسانی که دانش را انحصاری می کنند (کپی‌رایت)، اسلامی می دانند، ندارم.

خداوند در قسمت دوم آیه تاکید می کند که کافران این کار را نکردند، همانگونه که امروزه با قوانینی مانند کپی‌رایت و پتنت این کار را انجام می دهند.

قضاوت با خود شما.

یا علی